

SAPSZON FERENC*
KODÁLY ZOLTÁN ÉS A MUSICA SACRA

Szükszavú, zárkózott ember volt, aki önmagáról alig beszélt, és vallásos élményeiről hallgatott. Hite, meggyőződése, istenes gondolkozása zárt világ volt. Szinte senki sem ismerte, mély, imádságos belső életét.

Dr. Nádasi Alfonz bencés tanár, szerzetes (az "ignis ardens", a "lángoló tűz" – ahogyan Kodály jellemezte) volt a kevesek egyike, aki e zárt világba betekinthezett. Őt mély lelki-emberi kapcsolat fűzte Kodályhoz. (Ő temette 1958-ban Emma asszonyt s 1967-ben Kodályt.) Rajta kívül Kodály szinte senkinek sem tárta fel Istenhez kapcsolt életét... Alfonz atya így jellemezte Kodályt: „Tiszta lelkű keresztény, krisztusi ember”.

Hogyan alakult zenei és emberi fejlődése, mik a gyökerei lelkületének?

Három tényező alakította belső világát: a *szülői ház*; az *iskola*; s végül ezek hatására saját szigorú *önnevelése*.

1. Szülői ház

Édesanyja, Jaloveczky Paulina, aki hat gyermekes családból származott, és édesapja, Kodály Frigyes is zeneszerető, sőt zenélő emberek voltak. Édesanyja zongorázott és énekelt, édesapja hegedült.

Kodály Frigyes 13 gyermekes családból származott, és a győri Bencés Gimnáziumban érettségizett jelesen 1870-ben. A bencés atyáktól nemcsak tudományt, de igazi jellemnevelést kapott, amiért örökké hálás volt. A családban két orsolyita rendi szerzetesnővér is volt, akikről Kodály így emlékezett: „sokáig nem jutott eszembe, hogy két apáca nagynéném naponta imádkozik értem, hogy megmaradjak a hitemben.”

A szülők nagy gondot fordítottak a 3 gyermek nevelésére. Kodály Emíliát, (Zoltán nővérét) Szobon a Vincés nővérek iskolájába járatták. Az otthoni légkörben természetesen volt jelen a hit és a zene. „Egy nyári alkonyatkor, amikor szobánkon vörös és aranszínű fény ömlött el, szüleim egy darabot játszottak. Három vagy négy éves lehettem s a zongora lábánál hevertem a padlón. Akkor ért az első és legmélyebb zenei benyomás. Később megtudtam, hogy Mozart F-dúr hegedű-szonátája volt a kompozíció.”

A Kodály család otthonában nemcsak Mozart, Haydn, Beethoven, Schubert és Mendelssohn kamaraműveinek hangjai adtak igazi, nemes szellemi táplálékot a gyermek Zoltánnak, de kisgyermek korától láthatta és élte a család hitvalló életét.

Galánta, ahol gyermekkorra legszebb 6 esztendejét töltötte, mindvégig éltető forrása maradt életének. Egyszerű, nemes szívű emberek körében élt. Itt tanult magyarul dalolni, s ez az időszak („aranykor”) volt az, amikor megnyílt mind a klasszikus művészet, mind a népi kultúra értékei előtt.

2. Iskola

1892 májusában költözik a Kodály család Nagyszombatba, ahol Kodály az érseki főgimnázium növendéke lesz. Ez a - korábban bencés, majd érseki - gimnázium olyan lelkeséget árasztott, mely a növendékek egész életére óriási hatást gyakorolt. Legkedvesebb tanára, a hittanára: Toldy Béla volt. Példája egész életére szóló, kitörölhetetlen nyomot hagyott benne. Mély hittel, felkészültséggel, az ősegyház szellemében oktatott, s a hittanon kívül éneket is tanított és zenekart is vezetett. Kodály maga így nyilatkozott róla: „Csodálatos ember volt! Hogy ilyen a hitem, részben neki is köszönhetem.” Itt az iskolában örökérvényű igazságok alakítják ki látásmódját, az évezredek átfogó görög-latin klasszikus gondolkodás, és a keresztény, krisztusi gondolkodás. Ezek egymásba fonódva kialakítják a cáfolhatatlan gondolkodás alapját, a hit tudatos megvallását és a magyar haza tudatos szolgálatát – vallja később, amikor ezt ajánlja a Győri Bencés Gimnázium tanulóinak: „tegyétek magatokéivá tanáraitok időt álló tanítását, a magyar ezer évet. Enélkül nincs magyar nevelés”.

Kodály kezdettől fogva részt vett az énekkarban, s vasárnaponként, mint fiúénekes énekelt a Székesegyházban. Toldy Béla a fiatal Kodályt nemcsak, mint hegedűst, majd csellistát foglalkoztatta a zenekarban, hanem kompozíciós kísérleteiben is bátorította. Kodály leginkább a komponálással szeret foglalkozni. Zenei téren önmaga nevelője volt.

10 éves korában kezd hegedülni, közben néhány zongoraórát kap egy rokontól. Iskolatársaival vonósnegyesezni szeretne, s mivel nincs csellistájuk, gyorsan megtanul csellózni is: egyszerűen egy gordonkaiskolából megtanulja a gyakorlatokat. Majd hangszert cserél: átadja egy társának a csellót, és ő folytatja a brácsával. Véletlenül ismerkedik meg Bach zenéjével. Egy özvegyasszony kottákat ad el a városban. Itt bukkan rá Kodály a Wohltemperiertes Klavier két kötetére, amit gyorsan megvesz, majd – féléves zongorázás után – végigjátssza a 48 prelúdiumot és fűgát. Néhány Beethoven-szonátát hallás után (nővére játssza a szomszéd szobában), kotta nélkül tanul meg, egy billentyű leütése nélkül. De legnagyobb öröme a székesegyház gazdag kottatárában való búvárkodás. Hatalmas tudásszomjtól hajtva bővíti technikai és irodalmi ismereteit és lesi el a zeneszerzés mesterségének szabályait. Az első partitúra, ami sorsdöntő hatással van rá: Beethoven C – dúr miséje, melynek kéziratot másolatát szomjasan tanulmányozta a poros székesegyházi kottatárban. (1930-ban ezt vezényli Budapesten.) Aztán kezébe kerül Liszt Esztergomi miséje. Ez a másik kedvenc tanulmánya. Zenét szerez a megismert partitúrák mintájára. Ottani szerzeményeit, miséjét, s egy nyitányát előadhatja Toldy Béla a gimnázium paptanára.

Míg Galántán élményeket gyűjtött, ráérezett és megnyílt az értékekre, Nagyszombatban már tudatosítja ezeket az értékeket.

- Kodály szeretett ministrálni. Ez számára nem romantika volt, hanem mély meggyőződés, a liturgiában való teljes részvétel, egy olyan eszköz, amelynek révén az oltár közelében lelkesége egyre mélyülhetett. Hamar megtanult orgonálni is, s a diákmisék orgonistája lett.

Tanulmányait jeles érettségivel zárja, majd a Zeneakadémiára, és – hogy látóköre minél szélesebb legyen - a bölcsészettudományi kar magyar-német szakára is jelentkezik. Emellett felvételét kéri a budapesti Eötvös-kollégiumba.

3. Önnevelés

Nemcsak zenei téren, de szellemi-lelki fejlődésében is bámulatos, hogy 12-14 éves korától kezdve milyen céltudatosan halad a maga útján. Azután 1940 – től kezdődően Nádasy Alfonzzal heti 3 – 4 alkalommal 2 – 3 órán át együtt olvassák görögül és latinul a görög és latin klasszikusokat, a Szentírást, az egyházatyák írásait, és együtt imádkoznak.

Ilyenkor nézték át a Graduale Romanumból a következő vasárnap miséjének változó tétéleit is. Elmélyült olvasás volt ez, ahol Kodály mindig fűzött a felolvasottakhoz valami megjegyzést, kiegészítést, következtetést. Az olvasás, imádkozás, kérdezés, megbeszélés hatására lényé átalakult diákká. Csodálatos volt tudása, emlékező tehetsége. Az ilyenkor megszólaló Kodály nem az országot nevelni akaró szakemberhez, vagy a Tudományos Akadémia elnökéhez hasonlít, hanem inkább azokhoz, akiket legjobban szeretett: a gyermekekhez. Érezhető benne a tiszta szándék, az őszinteség, amelynek célja: javítani a körülöttünk lévő világot. Mindenkinek mindene akart lenni. Adakozó ember volt. Sok történet szól a „jótevő, segítő Kodályról”.

Mindig tanult, hogy aztán műveiben, írásaiban, előadásaiban taníthasson. Bámulatosan ismerte a *liturgiát*, s ugyanígy a *Szentírást* is. A Szentmisének, az egyházi év vasárnapjainak és ünnepeinek egy – egy gondolatához fűzött megjegyzése mögött érezni a rendszeres *imaéletet* élő és elmélkedő embert.

Az *imát* fontosnak tartotta. Egyik alkalommal ezt mondta:

„Mondja meg a papoknak, hogy sokat prédikáljanak (de ne hosszan!) az ima fontosságáról. Más menedékünk nincs!”

A következő vallomás – amit az 1 Pét. 3,8 - hoz (*Legyetek mindnyájan egyetértők az imádságban...*) fűzött - bizonyítja, hogy ő maga is aktív tagja volt az imádkozók nagy közösségének: ...eszembe jutott, amit két orsolyita néném írt anyámnak, hogy életük végéig imádkoznak értem. Íme, megvan a közös ima, csak nélkülem. Attól kezdve újra beálltam a körbe.

N. Alfonz atya írja: Felesége halálos beteg volt. Előkészültünk a halálára az egyház szentségeivel. Késő este még fölmentem hozzá a Kútvölgyi kórházba. ...éreztem, hogy az utolsó perceiben van. Újra megáldottam, feloldoztam. Kodállal együtt térden állva imádkoztunk. Az ima befejezése után kitárt kézzel tovább imádkozott, idézve a Requiem Offertóriumát.

(*Szt. Mihály vigye a /elkeket/ – helyett: a lelkét az örök fénybe!*) Az eredeti latint csodálatos stílusérzékkel módosítva.

A *Szentírás* életet alakító tényező volt nála. Egyik megjegyzése pl: „milyen jó nekünk, hogy a vámos megadta viselkedésünk alapját.”

- Az egyik egyházatya olvasásakor a katecho (jelentése: gyönyörködtet, hírül ad, tanít) szó elemzésekor lelkesen mondta: akkor én is katechéta vagyok! – azaz Krisztus tanúja, aki tanításával, példájával tesz tanúságot.

- Máskor, az Efezusi levél olvasásakor: „*apostolokra és prófétákra alapozott épület vagytok s a szegletkö maga Krisztus*” – így szólt: Igaza volt Toldy Bélának, hogy prófétautódok vagyunk. Nemcsak azt mondják el a próféták, ami a jövőre vonatkozik, hanem azt is, ami a jelennek kell. Ez az én hivatásom, ez az én hitvallásom!

A prófétára – akinek vallotta magát – hihetetlen felelősség szakad: kincseket bíztak reá! Érzy, mennyire éppen erre van szüksége az embereknek. Napról napra érzékeli a megtalált értékek sugárzását, a hagyaték hitelességét, s hozzá képest a hazugságokat, féligazságokat, a sekélyest, a formátlant. Tudja, tovább kell adnia az értékeket.

Több templom is őrzi Kodály rendszeres látogatásainak emlékét. Így pl. a *Bazilika*, ahol egy oldal irányba fordított padban szokott ülni. Innen jól lehetett látni a liturgikus cselekményt, de azt is, ami a kóruson történik. Rendszeresen járt a Szondi utcai *Szent Család* templomba is, ahová tartozott.

Ezt a templomot 1945. január elsején bombatalálat döntötte romba. Az újjáépített, és 1948-ban Mindszenty által felszentelt templomban, 1955-ben készült el az a márványburkolatú főoltár és szószék, aminek költségeit Kodály Zoltán fedezte.

Értékmények, amelyek egyházzenejének zenei gyökerei

1. A gregorián ének.

Kodály erénnyé akarta nevelni liturgikus érzékét is, s alaposan megismerni – ahogy ő mondta egy pannonhalmi látogatása során: „minden zenei stílus őst”, - a gregoriánt. „Nem tudtam elviselni, hogy épp a gregoriánban... ne legyen biztos a tudásom.” – mondta. Graduáléja tele volt bejegyzésekkel.

A század elején bejárta azokat a bencés kolostorokat és székesegyházakat, ahol kiváló gregorián kultúra volt. Egy ferences mesélte:

„1927 – ben Regensburgban misén láttam Kodályt Graduáléval a kezében. Elmélyülten nézte a kottát, mint aki tanulva imádkozik, s imádkozva tanul”.

- A 40 – es években hívta fel a Naszályi Emil által vezetett zirci ciszter schólát a Zeneakadémiára, egy gregorián koncertre. Ők mindennap végigénekelték a zsolozsmát. Ajánlotta a Zeneakadémia tanárainak, menjenek le Zircre, néhány napra, hallgatni, tanulmányozni a gregorián éneket.

- Évente gregorián éneket kért felesége gyászmiséjére. Ahogy kifejezte: „Semmiféle zenei izmus ne legyen ott a liturgiában, hanem csak az Egyház ősi éneke. Ez kösse össze az időbelit az időtlennel.

- Később a saját gyászmiséjével kapcsolatban is azt kérte, hogy azon csak gregorián szóljon. „Ha rólam is megemlékeznek valaha, így tegyék!” Halála óta minden év márciusának első hétfőjén fel is hangzik a gregorián Requiem a Mátyás templomban.

2. Az egyházzene klasszikusai.

Az előzőkben már láttuk, hogy a Nagyszombati Érseki Gimnázium tanulója mily lelkesedéssel búvárkodik a partitúrák közt a székesegyházi kottatár gazdag anyagában. Beethoven C – dúr miséje, Liszt Esztergomi miséje példaként állnak előtte.

1900 – tól a Zeneakadémián Koessler mesteriskolájában tanul zeneszerzést, aki kiválóan ért a kóruszerkesztéshez. Később Palestrinát valósággal újra felfedezi; benne a latin mérték, a vokális polifón művészet, és a vallásos tartalom kifejezésének klasszikus mesterét csodálja. Hogy mi mindent tanult az elődöktől, azt a fiatalkori *Miserere*-ben láthatjuk. Kodály a teljes zsolnárt feldolgozó hatalmas 9 tételű kompozíciót tervezett, amelyből néhány tétel kéziratban maradt fenn, s csak az első 6 verset tartalmazó I. tétel készült el. Ez a mű világosan tanúskodik arról, hogy a 21 éves Kodály tökéletesen ismerte és elsajátította a kórusirodalom nagy mestereinek (Bach; Lotti; Bruckner...) tudását, művészetét.

Egy jó későromantikus zeneszerző lett volna, ha nem éri egy új élmény, a nagy felfedezés: A népzene megismerése. Új célja: magyar zene megteremtése, sőt így ír: „feltetszett előttünk (Bartókkal) egy a népből újjászületett művelt Magyarország képe”, innentől nem nyugati hatások a domináns alakítói nyelvezetének.

3. A népzene

A népzeneben Kodály olyan teljes értékű művészetet és magasrendű művészi élményt talál, mint a műzene legnagyobb alkotásaiban. Gyűjtőútjai során szoros érintkezésbe kerül a tiszta paraszti lélekkel.

„A hitemre gyakran a parasztoktól kaptam erősítést” – mondta; és itt találkozunk a népének gyakorlatával is. Már első tanulmányában példaként egy vallásos hangvételű dallamot idéz (Csillagoknak teremtője).

Dallam – összehasonlításaiban épp úgy hivatkozik Illyés Soltári énekek – jére, mint a református énekeskönyvek dallamaira. Később a MTA Népzene kutató Csoportjának megalapításával hatalmas gyűjtőmunka indult, azzal a meggyőződéssel, hogy egyházi népénekeink is a népzene kincs integráns részét képezik.

Megújulás a minőség jegyében.

A nagy értékek, a forrás–zenék üzenete megváltó, megújító erejű lehet az egész zenei élet higiéniéje és a pedagógia szempontjából is – e meggyőződése találkozott a századforduló általánosabb zenei, egyházi megújulásának szellemével, (a „vissza a forráshoz” - elvvel) melynek része volt a liturgikus, patrisztikus, biblikus megújulás, vagy a gregorián reform.

Vallásos énekekben nem válogat felekezeti szerint, de szigorúan kizárja a ponyvairodalmat.

Minden mondatán átüt az alapvető és személyes értékélmény. Tudja, hogy az ember csak az értékkel való belső, alkotó találkozásban, az értékek légkörében, és csak ilyen táplálékon nőhet nagygyá.

A nagyok szellemével való találkozás szabadít ki a kisszerűségből, s rendezetlenségünkben a rend szépséges útjait kell megízlelnünk – vallja.

Minden munkájában az értékelkötelezettség, az igényesség és a hit vezette. Nem elsősorban egyházzene-szerző, nem népzene-szerző volt, hanem egyetemes értékű alkotó, aki sok mindennel foglalkozott és abban mind maradandót teremtett. Művészete egyszerre nemzeti és vallásos, mert alapja a hit: hit Istenben, hit az emberben, és nemzete jövőjében. Tulajdonképpen majd minden alkotása – úgy, mint Bachnak – vallásos jellegű. Egy cselló szonáta, vagy Bach 3 korálelőjátéka cselló – zongorára ugyanúgy, mint pl. a Hegyi éjszakák. Nádas A. így ír:...”a Mester a hegyeket is bevonta liturgiájába...Kozmikus méreteken akarta az egész világot hangzóvá tenni. Szinte belefűlt a naplementébe, ha valamelyik hegy tetején voltunk. Ahogy elcsendesedett a világ és hanyatlott a nap, annál zengőbb lett ő belül. ...Lefelé jövet, az élmény befejeztével szólalt meg: ”Micsoda harmóniák! Így imádkozik a természet!”

Kapcsolatot lát egyházi és világi művészet között, hisz „mindkettő az egy és oszthatatlan emberi lélek megnyilatkozása”. A fontos, hogy „élet legyen benne”, mert amiben nincs, az nem jó se vallásosnak, se világinak. Minden emberi érzést magáénak ismer a vallásos hang fenségét csakúgy, mint a szerelem tavaszi zsendülését, hiszen érzi, eredetük közös: **a mindent átfogó nagy szeretet!**

„Zenekultúrát teremteni csak a minden idők legnagyobb zenei szellemeinek alkotásai alapján lehet. Szigorúan ki kell küszöbölni minden selejtet, hazugot. A muzsikusként mintegy belső fogadalmat kell tenni, hogy soha semmilyen körülmények közt nem fog rossz zenét énekelni vagy játszani” – írja.

„A templomi zene színvonalának emelésével a vallási életet mélyítjük.

A rossz templomi zene a vallásos életet is megmérgezi” - vallotta.

Az egyházi zenének, mint Pázmány mondja a jó tanítóról, „nem arra kell nézni, hogy őt csodálják, hanem hogy az ő szavai tüzek legyenek, melyekkel felgerjedjen a hallgatók szíve; ösztökélő bot legyenek, melyek jóra izgassák a késedelmeseket; erős nyilak legyenek, melyek a szívek keménységét megszagassák”.

Az egyházzene mélységes tisztelete vezérli az orgonistákkal szembeni igényességben is: „Az istentisztelet művészi egység, az kell hogy legyen a zenéje is. A gyakorlott orgonista percre tudja, mennyi ideje van: tessék azt előre átgondolni, és nem értelmetlen zagyvalékkal betölteni.

Az orgona-irodalomnak elég hosszabb-rövidebb remeke van. Vagy tessék a sorra kerülő a capella-énekek motívumait előre kidolgozni!”

„Sok a bárgyú, vagy felelőtlen, frivol rögtönzés....Egy-egy rikító harmóniára összerezzen az érzékenyebb hallgató.” Készüljön írásban az orgonista!

Ha pedig improvizálni akar, ha rászületett, (csak akkor akarhat joggal), tanulja meg ezt a mesterséget... „Orgonistáink közt még igen kevés ébredt tudatára, hogy az ő működése is *szolgálat*, szoros összeműködésben a papéval. Ebből első következmény volna a felelősségérzet, hogy az orgona minden megszólalása összefüggjön, s hangulati visszhangban legyen az áldozat minden mozzanatával.” Ezt az összhangot megzavarja minden oda nem való, mégoly nemes, értékes zenemű is. De még inkább az a se-füle-se-farka, zenétlen zenélés, amivel a legtöbb orgonista az időt eltölti. Vajon nem gondolja meg egyikük sem, hogy ez a dallam-, ritmus-, értelem-, és logikai összefüggés nélküli orgonálás, folytonos akkordfűzés, amihez képest a legszürkébb összhangzattani tankönyv gyakorlatai klasszikus remekművek, áhítatában zavarja, bosszantja, végül felháborítja még a legzeneértetlenebb hallgatót is!

„Palestrina mellé Frescobaldit, Beethoven mellé még Rincket is inkább, mint Üresfejű János sületlen rögtönzéseit.”

„Nem áll ki készületlenül egy lelkiismeretes pap se, aki méltó akar lenni a szószékhez. Vajon nem követelhető meg az orgonistától is joggal, hogy készüljön a misére?”

Ugyanez a felelős, aggódó igényesség jellemzi a kórusokkal, s az istentiszteletek műsorával kapcsolatos feljegyzéseit is. „Templomjáró naplójában” pl. ilyeneket olvashatunk: „Kispap: Ite missa est!- hamis, végén lecsúszik. Kórus: Szoprán konokul negyedhanggal az orgona alatt. Orgona mindig túl erős. A capella-betét: azért hamis, mert az orgona nem kísér. A többi azért, mert kísér”... „Bazilika: Pange lingua-mise g-ben. Elég jó tempók, sok hirtelen lassítás. Néha hamis női hang.” ...”Kikerülhetetlen, hogy minden kórus neveljen magának egy tucat énekesfiút.”...”Hogy értessük meg a papokkal, hogy a csúnyaság szentségtörés?

Mindebben példát is mutatott: Egyszer Galyatetőre, a hegyi kápolnába a téli havazás miatt, a kántor nem tudott felmenni Gyöngyösről, ezért telefonon helyettesítésre kérte meg Kodály Zoltánt. A Mester a szentmisén nem akart improvizálni, ezért lelkiismeretesen felkészült.

"Segédkántorként" készített jegyzeteit később büszkén mutatta meg Alfonz atyának, belőlük születtek meg századunk liturgikus remekei, az Orgonamise majd a Missa brevis.

Kodály egyházzeneje

Tekintsük most át vázlatosan Kodály egyházzenejét. Kb. 50 mű, ha nem számítjuk:

- a sok változatot (Pl. *Ének Szent István királyhoz* 6 változat + a *Vértanúk sírján* c. műben is elhangzik); *Adventi ének* és *Első áldozás ének* – zongora és vegyeskari változat;
- a bicíniumokat, amelyekre Szedő Dénes, vagy Balás Endre írt szöveget;
- a korai, kéziratos, vagy elveszett műveket (*Mise*-részletek 1897 előtt), *Ave Maria* ének-zongora, *Ave Maria* vegyeskar-orgona)
- ha az *Öt Tantum ergo*-t 1 műnek számítjuk.

A kodályi Musica Sacra sokféle szöveg-forrásból merít. Csoportosítsuk a műveket e szerint.

- Liturgia: 8 mű

- Idetartoznak a misék: Az *Orgonamise*, majd a háború alatt megírt *Missa brevis*.

Aztán az új magyar nyelvű misefordítás megszületése után a Magyar Katolikus Püspöki Kar felkérésére született *Magyar mise*. 1 sz. + orgona.

- 2 *Ave Maria*: a 16 évesen komponált, vonósokkal és orgonával kísért (orgonás változatban is); ill. az 1935 – ben született mű.

- A *Stabat Mater* sequentia fiatalkori megzenésítése, ill. későbbi változatai (Férfikarra, ill. vegyeskarra);
- A Mária mennybevétele ünnepének liturgikus szövegére készült fiatalkori *Assumpta est.*
- Aquinói szt. Tamás himnuszára (Úrnapja ünnepe) készült 5 *Tantum ergo*, majd annak nagy vegyeskarra és orgonára készített változata, a *Pange lingua*. Mindkettő kedves tanárának, Toldy Bélának ajánlva.
- *Budavári Te Deum* 1936 latin

- Biblia: 2 mű

- 2 újszövetségi jelenet: *Jézus és a kufárok* (1934); valamint a *Jézus és a gyermekek* 1 szól + orgona. Utóbbi keletkezéséről így vall a szövegíró Szedő Dénes ferences: „Kodály hiányolta, hogy egyetlen templomi énekünk sem tükrözi Jézusnak a gyermekekhez fűződő kapcsolatát. Bízottott rá, írjak ilyesféle énekszöveget. Két bibliai témát ajánlott. Első az „Engedjétek hozzám a kisdedeket” jelenete volt; a másik: miképp viszonzották a gyermekek Jézus rokonszenvét, amikor a szent városba bevonult. Megírtam mind a kettőt. Kodály az elsőt tisztelte meg azzal, hogy szépséges zenei köntöst szabott rá.”

- Zsoltár: 9 mű

- latin szövegű a kettős kórusra írt 50. zs. a *Miserere*.
- 1923-ban készült a *Psalmus Hungaricus* Kecskeméti Végh Mihály zsoltárfordítását felhasználva magyar nyelven
- Szintén magyar szöveggel a genfi zsoltárdallamokra készült 7 mű. *3 bicinium*, a *150. genfi zs.* női karra; a *121. és 50. genfi zsoltár* vegyeskarra és az Arany Sándor kérésére készült *114. genfi zsoltár* vegyeskar + orgonára.

Héber ima

1946-ban kis vegyeskart adott a kezembe, - emlékezett Szedő Dénes, – akkoriban írta egy ötfokú héber dallamból. Próbáljak – mondotta – valami zsoltárszerű szöveget írni a hangjegyek alá. Így született az *Adoration* –ból a *Naphimnusz* címen ismert kórusmű.

„Népi” fohász

1944 decemberétől 1945. február első napjaiig Bors Irma segítségével a Teréz Intézetben (Próféta u. Irgalmas rend) vészeli át Kodályék Budapest ostromának napjait. Itt születik a 3 szólamú *Könyörgés* c. mű a „csodásérmen”, található, és azóta elterjedt ima szövegére: Ó bűn nélkül...

Népénekek

Pl. *Vízkereszt; Harmatozzatok; Ének Szent István királyhoz*; de mára már azzá vált az Ó-antifónák szövegére épülő *Adventi ének* is.

Versek

Sík Sándor: (*Te Deum, Vízkereszt*); Szedő Dénes: (*Jézus és a gyermekek, Miatyánk2 szól.; Adventi ének, Első áldozás, Naphimnusz*) Balassi Bálint istenes verse: (*Szép könyörgés*); Batizi András: *Jövel Szentlélek Úristen*; Szkhárosi Horváth András: *Semmit ne bánkódjál* (Ffi; női; vegyes-kar); vagy Szent Ambrus himnusza Sík S. fordításában: a *Szent Ágnes ünnepére* (1945, a zárdafőnöknő névnapjára). Nem vallásos mű, de a végén egy szép fohással zár a *Laudes organi*. (1966)

A népi kompozíciók is telve vannak egyházi vonatkozásokkal ill. népszokásdallamok feldolgozásai.

Pünkösdlő (pünkösdi cantió); *Jelenti magát Jézus; Esti dal; Angyalok és pásztorok; Karácsonyi pásztorénekek; Újesztendőt köszöntő* (női, ill. vegyes karra); vagy *Lengyel László Boldogasszony-kórus*

Gregorián kapcsolatok

Első áldozás (ennek eredeti gregorián dallamára nem sikerült rátalálnom); de pl. a *Sík Sándor Te Deum* alapkoncepciójában, szerkezetében és dallamával is a gregorián *Te Deum*-ból forrászik.

(A „Hála légyen” refrén a Cantus Catholici (1651) Feltámadási népénekére is utal)

Végezetül tekintsük át Kodály egyházzenei műveit:

A kiadók rövidítése: BH= Boosey and Hawkes; MK=Magyar Kórus;

OUP=Oxford University Press; UE=Universal Edition;

ZMK=Zeneműkiadó Vállalat

Cím	Előadók	Évszám	Szövegforrás	Nyelv	Megjelenés	Egyéb
Ave Maria	női kar, vonósok, orgona	1898	<i>Liturgia</i>	Latin	1997 ZMK Négy fiatalkori kórusmű	Kézirata: Mátyás templom kottatár
Stabat Mater	Ffi; vegyes	1898 1962	<i>Liturgia</i>	Latin	1997 ZMK	Vegyeskari letét: Bárdos L. ill. Sulyok Imre
Assumpta est – offertórium	Bar. szóló, v.kar, zenekar	1901	<i>Liturgia</i>	Latin	1997 ZMK	Kézirata: Mátyás templom kottatár
Miserere	Kettős v.kar	1903	50. zsoltár 1-6.	Latin	1997 ZMK	
Psalmus Hungaricus op. 13	T. szóló; vkar; gy.kar, zkar, orgona.	1923	55. zsoltár Kecskeméti Vég Mihály	magyar	UE; ZMK	Pest-Buda egyesítése 50. évf. 1923 Vigadó nov. 19 vezényel: Dohnányi
Jelenti magát Jézus	Gyermekkar Férfikar	1927 1929	népi	magyar	UE; OUP; MK 1944 MK 1929	
5 Tantum ergo	gy.kar; orgona	1928	<i>liturgia</i> , Aqui. szt. Tamás	latin	UE; MK; 1937 ZMK	Toldy Bélának ajánlva. (Elé org. preludium 1929-ben) Magyar Cantuale 258-262 1935-ben
Pünkösdlő	gyermekkar	1929	népi, + kanció	magyar	OUP; MK	
Újesztendőt köszöntő	gyermekkar Vegyeskar	1929 1961	népi	magyar	1929 MK 1961 OUP	
Pange lingua	Gyk.+org v.kar, orgona	1929	<i>liturgia</i> , Aqui. szt. Tamás	latin	UE	

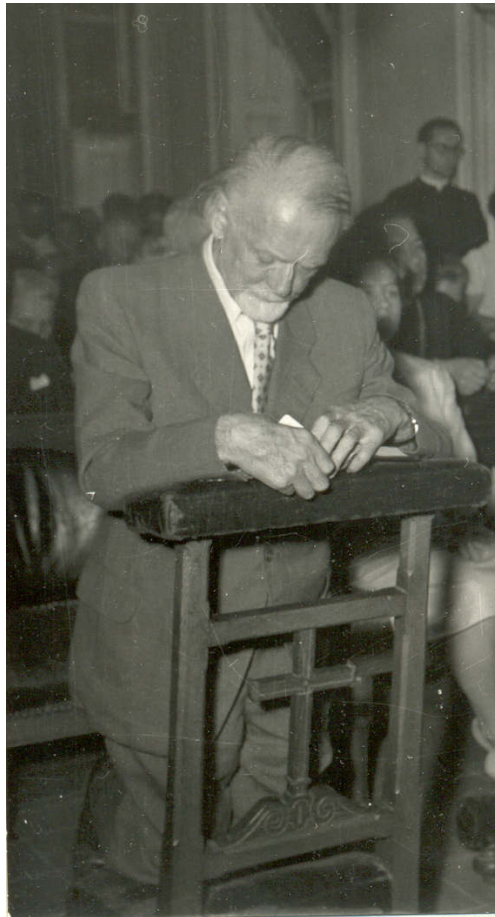
Vízkereszt	gyermekkar	1933	Népének, Sík S	magyar	UE; OUP; MK	
Jézus és a kufárok	vegyeskar	1934	Biblia	magyar	UE; MK	
Ave Maria	női kar	1935	<i>Liturgia</i>	latin	UE; MK 1949	Magyar Cantuale 240
Harmatozzatok	gy. v nőikar	1935	népének, Sík S.	magyar	MK 1937	Magyar Cantuale 28-29
Angyalok és pásztorok	kettős gy.kar	1935	népi	magyar-latin	UE; MK 1936	
Karácsonyi pásztortánc	gy.kar + furulya	1935	népi	magyar	MK; 1936 UE	
Budavári Te Deum	4 szóló; v.kar; zenekar; org.	1936	<i>Liturgia</i>	Latin	UE;	Bem: Mátyás tpl. 1936. szept. 2 vez: Sugár Viktor Buda visszavétele 250. évf.
A 150. genfi zsoltár	gy. ill. női kar	1936	zsoltár	magyar, francia	MK	Theodor de Béze – Szenci M. Albert
Szívem palota	2 sz. gykar	1937	Szedő D.		MK	
Ének Szent István királyhoz	a) 1sz + org. b) Férfikar c) női kar d) nagy vegyes e) fiú-vegyes f) kisebb vkar.	1938	népének Bozóky énekeskönyv	magyar	MK; ZMK; BH	Szt. I. halálának 900. évford.
(Esti dal)	Gy.kar; Ffi, vegyeskar	1938 1939	népdal	magyar	MK;	Eredeti címe: Esti ima Vegyeskari letét Bárdos L.
Sémmit né bánkódjál	férfikar női kar, v.kar	1935 1939	Szkhárosi Horváth A. 16.sz.	magyar	MK; BH	Vegyeskari változat Arany S. kérésére 1952-ben készült
Boldogasszony köszöntője; Szent Mihály	2 sz. gyermekkar	1939	(Szedő D.)	magyar	A Naptestvér éneke c. füzet MK	
Admonicionis Diacodi	ének – zg.	1941	/Később: Első áldozás/	Latin	MK.	
Örvendjen az egész világ.	2 sz. gy.kar	1937 - 42	Karácsonyi népi	magyar	Bicinia Hungarica I/1 MK 1937	
Miatyánk (Boldog Isten...)	2 sz. gy.kar	1937 - 42	Szedő D.	magyar	Bic. H. I/60 3 sz. Szent István Társulat	1961. változat 3 szólamra: Tóth J. Megjelent: Kórusok Könyve 1977
Krisztus feltámad	2 sz. gy.kar	1937 - 42	Cantus Cath. 1651	magyar	Bic H. III/114	
Az Izrael ezt nyilván mondhatja	2 sz. gy.kar	1937 - 42	124. genfi zsoltár 1551	magyar	Bic. H. III/115	
Bocsásd meg Úristen	2 sz. gy.kar	1937 - 42	Balassa B. XVI. sz. dallam	magyar	Bic. H III/116	

Nosza, ti istenfélő hívek	2 sz. gy.kar	1937 - 42	33. genfi zsoltár	magyar	Bic. H. III/116	
Mikor a fogságból Isten	2 sz. gy.kar	1937 - 42	126. genfi zsoltár	magyar	Bic. H. III/118	
Ha megsokasodik a bűn	2 sz. gy.kar	1937 - 42	Misz Tótfalusi Kis Miklós	magyar	Bic. H. III/120	M. Tótfalusi Kis Miklós: Síralmas panasz 1697
Néhány mű a Biciniából	2 sz. gy.kar		Szedő D. szövegével	magyar	A „Szép Jézus” ban MK.	Hol legeltetsz; Reszket a rózsafa; Rossz a Jézus kis csizmája; Tücsök szól; Búza, aranyszemű búza
Csendes mise	orgona Organoedia ad missam c. átdolgozott vált. 1966	1942			MK 1947 BH	Bem: 1944. máj. 7 Bazilika
Első áldozás	ének – orgona vegyeskar	1942 1943	Szedő D.XII. sz – i greg. dallam	magyar	MK; BH	
(Szép könyörgés)	vegyeskar	1943	Balassi B. istenes verse	magyar	BH MK; (1944)	
Adventi ének	ének – orgona; vegyeskar	1944 1943	XVIII. sz-i francia misekönyv <i>liturgia</i> , ó antifona Szedő D. fordítása	latin; magyar	MK; BH	
A 121. genfi zsoltár	vegyeskar	1943	zsoltár ; Szenci M. A.	magyar	MK; BH	
Missa brevis	Vegyeskar; org. v. zenekar	1944	<i>Liturgia</i>	Latin	BH; ZMK	Bem: (org) 1945. febr. 11 Opera alsó ruhatár. Hangsz: 1948 Bem: 1948. szept. 9. Worcester, Katedrális vez: Kodály
Könyörgés	3 sz. egyenmű	1945	„Csodásérem „ fóhász	magyar		
Szent Ágnes ünnepére	3 sz. egyenmű	1945	Szt. Ambrus Sik S.	magyar	Kézirat; 1972 ZMK	
Jézus és a gyermekek	ének - org	1947	Biblia, Szedő D:	magyar	Kerényi-Szedő: Kirelejszom	
Adoration /később: Naphimnusz/	vegyes	1948	Zsidó lit. dallam	héber ill. magyar Szedő Dénes	Cserépfalvi	
Az 50. genfi zsoltár	vegyeskar	1948	zsoltár	magyar	MK 1949	
A 114. genfi zsoltár	vegyeskar + orgona	1951	zsoltár	magyar	ZMK 1958 BH	Clement Marot – Szenci M. Albert szöveg
Jövel Szentlélek Úristen	vegyeskar	1961	Batizi András	magyar	Kézirat; 1968 Baptista Egyh. Evangéliumi Vegyeskarok	
Sík Sándor Te Deuma	vegyeskar	1961	Sík S. verse	magyar	BH	Sík S. aranymiséjére
Media vita	vegyeskar	1962	vers; a cím liturg. responzorium középkori könyörgés nyomán	latin; (magyar, Lukin L.)	BH	Seiber Mátyás halálára
Magyar mise	ének - orgona	1966	<i>Liturgia</i>	magyar	Szent István Társulat	Bem: Egyetemi tpl. 66. okt. 11 Kistétényi M; vez: Tóth J.
(Laudes organi)	V.kar - orgona	1966	<i>XII. sz-i szekvecia</i>	latin	BH. ZMK.	Bem. 1966, Atlanta (1967 Pécs)

Azt, hogy Magyarországnak mondanivalója van a zenekultúrában és az egyházzeneben, hogy normák vannak, és hogy nem szabad megalkudni a minőség dolgában, azt mind Kodály Zoltánnak köszönhetjük.

Zeneszerzői munkáját ugyanúgy, mint nemzetét felemelni akaró pedagógiai tevékenységét értékelkötelezettség, hit és prófétai hivatástudat irányította. Ez tette lehetővé, hogy az egyházzene területén is új utat jelöljön ki, és korszakalkotó, a minőség iránt elkötelezett megújító munkát végezzen. Célja volt:

Eljuttatni mindenkihez a nagy zenék üzenetét, s ezáltal boldogabbakká és jobbakká tenni az embereket. Felfakasztani és mindenki számára hozzáférhetővé tenni a zene öröm- és erőforrását, hogy abból merítve az emberek teljesebb életet éljenek.

(Az imádkozó Kodály Sík Sándor aranymiséjén, kezében a Misszáléval.)

* **Sapszon Ferenc** (Budapest, 1952. július 23.) Kossuth- és Liszt Ferenc-díjas magyar karnagy, zeneszerző, a Kodály Zoltán Magyar Kórusiskola alapítója és művészeti vezetője,^[1] Magyar Kulturális Örökség-díjas, kétszeres Kórusolimpia-győztes. A Gregorián Társaság alelnöke,^[2] a KÓTA Művészeti Bizottsága, a Magyar Kodály Társaság elnökségének tagja. Édesapja, Sapszon Ferenc szintén karnagy volt. A Liszt Ferenc Zeneművészeti Egyetemen szerzett karnagyi diplomát 1977-ben. 1973-tól 1990-ig a Jézus Szíve templom karnagya, 1978 és 1988 között a Kosciuszko Tádé utcai ének-zenei általános iskola énektanára volt. Itt hozta létre a Jubilate leánykart, amellyel Európa gyermekkórusainak élvonalába került. 1988-ban megalapította a Kodály Zoltán Magyar Kórusiskolát, az ország máig

egyetlen kórusiskoláját, amelynek azóta művészeti vezetője. Iskolájában a kodályi elképzések ötvöződnek a nyugati katedrálisok kórusiskoláinak hagyományaival.

1996-ban az iskola végzősei számára megalapította a Cantate vegyeskart, amely azóta szintén több Nemzetközi Kórusverseny I. díjasa, és többszörös nagydíjas kórus lett. Kórusaival azóta is számos külföldi turnén, fesztiválon és versenyen vett részt (többek között Németország, Ausztria, Kína, Finnország, Vatikán, USA). 2000-ben Linzben az I. Kórusolimpián 4 aranyérmert nyert, két kategória olimpiai bajnoka lett.

1996 és 2000 között az ELTE TFK zenei tanszékén, majd 2003-tól a Liszt Ferenc Zeneművészeti Egyetemen tanít karvezetést. Számos országban tartott bemutatókat, kurzusokat, előadásokat, valamint több nemzetközi kórusverseny zsűrijének is tagja. 2011. március 11-én kitüntették Magyar Köztársasági Érdemrend lovagkeresztjével.

Kórusai:

- Cantate vegyeskar (1996 óta)
- Exsultate fiúvegyeskar
- Gaudete gyermekkar
- Iubilate leánykar (1978 óta)
- Laudate gyermekkar